

վերին զագեթաբնա օգուհմուշ տուր .

Մենապիլի մանուստեն ալորդըմբդ մալիւմաթն նեղարէն , Բուսիա շիմուի . իր Պապը Այի իլէ միւնստէպաթն գաթի իլէ իզթիֆա իթմէք վէ կէլեճէք այլն նիհաեթինէ գատար հալը հաադըր իպգա իթմէք մադստի իլէ եէ . նիտէն միւղաքէրաթ վէ մուխապէրաթ միւսաատէ իթմէք նիհեթինտէ տիր : Պու թարիգտէ Բուսիանքն մագստէ տիր , մուսխապէրն իրատէ օլունան հարաքեաթն ասքէրիէն իլէրուէթմէք , վէ պու կիւնքի կիւն սալթանաթն Սէնիլեճէն տիրաթ օլունու մէսաթիֆի պիր տէրէճէ տահա արթըմաթ , վէ պա խուսուս Ալմանիանքն , Մէմէքէթն իլէն պի թարաֆըլընա տայր օլան պազը էֆքեար վէ նի . եաթընք մէյտանա չըգարմաթ տըր :

— Կէլէն ճիւմա կիւնիւ Պալըլը բանաիւտար Եաթա միւնստէպաթն լարն բանաիւտար եօրթուսու օլմագ , վէ հէր սէնէ եէվի մէգքիւրտէ քիւլիւնէթի զիւրաթիթիւրն Պալըլընա կիթմէլէրի տաթիթուն պուլունմագ հաապիլլէ , պու պապտէ Տէյի թէլէկրաֆ զադէթաթ մուխապիլիւն սոն մէքթուպլարն Եաթա պիրիւտէ կէօրիւլիւ օլման շու աթիթէքի մալիւմաթն , այնէն զադէթաթնա զադը ու տըրճ իլլէրիլ :

Բուսիանքն զիւրաթիթ իթմէլէրի պիր չօգ իպաթէթ մաճէլլէրի իլլէնտէ , Պալըլը քիլիւտէ տաթի իշար իտիւմէլ տիր : Մէղքիւր քիլիւտէ աթիթ Պիղանքն մուգատտէս թարիլիւտէ միւնստէպաթ թափա իտիլմիշ պալըլը կէօթիլլէրի Մաճէլլի մէգքիւրտէ զիւրաթիթ իթմէք , վէ պուրանքն չէօթիլլէրի լէնսպ իթմէլլէն սէպէպ օլման պալըլըլարն հիւքեաթէնի տիլլէմէք իթմէտիր : Պապա զադըլլուգ իտէն բաբա , մուգատտէս կէօլիւն իլլէնտէ երկմէք տէ օլման պազը քիւլիւք պալըլը կէօթիլլէրի , պու պալըլըլարն տէօրթ երկը սէնստէն պէրու պիր թարաֆըլը թափաթա բիշմիշ օլունուլուն պէնտէնիլլէ թէճմիւն իլլէտիր : Պապէհու պու ալիլլա տաթմ տուլլուն սիլլէ պուլուն նաթը օլունուլուն նաթը իտէլլիւ տիլլէրէք , մուճիլլէն ճէ շու աթիթէքի հիւքեաթէն իթմիւ . ճէնէթմէք քեան ֆաթիլ Սուլթան Մէ . հէմէթա իտէն հադըլլէրի իլլէնտէ իթման . պուլու մուհաթէր իթմիլլէրի զէման , պու մաճէլլտէ պիր թազըմ տիրտար լաճիլլէրի ասայիլ իլլէրէ եադամագտա իտիլլէր : Օսմանլըլար պու մաճէլլէն գադըլ թարաֆըլընա չէհէր հիւճուլ իթմիլլէրիտէն , պու լաճիլլէրի չէհէր մուհաթէր իտէնտէ իլլէնտէ պիր միւնստէպէթիլլէրի եօգ իտի :

Պունտան գաթի նադար մէրգուլման լաճիլլէրի պու մուհաթէպէնիւն նէթիլլէր , զիւրա գալէաթա լալըմ վաղ օլուն . տուլլուն պիլմէթիլլէրի հալտէ , Միւսլիմանլըլարն ճաճալըլարն գարըլ չէհէր հիւճուլ իտէրիլ տէնու ալիլլէրի հադըլլէրտա քէմալէ էմիլիէթիլլէրի վար իտի : Պիսապէրի պուլըլար իսթանպուլուն ալընմաթ խապէրիի ալընճա , երջտըրմաթն փուրուլմուշ կիւպի պիր հալէ տիւլար օլմուլար տըր : Օլ տըր պու լաճիլլէրիտէն էն պիլլիւ կիւ , լաճիլլէրի թաթմ իլլէնտէ պիր թազըմ պալըլըլարն թափա իթմէք տէ իլլէնտէ պու խապէր կէլլէնտէ , Պէն պու . նա ինանմաթ , պու պալըլըլարն թափա . տա աթիլլէն ոքըլարմալըլար տահա

գալայ ինանրըմ , նէթէքիմ իլպու ալիլ չէհէր Միւսլիմանլըլարն եէտի զապթընա կէլլէնտէ տէնու նիտա իլլէմիշ տիր : Բաճիլլէր մէրգուլմա պու սէօլլէրի թէլաֆիլլէր իթմիլլէր . քեաֆիլլէրի պալըլար թափաթա ալթէն սքըլարմալըլար , աթէլլ օլ անտէ քիւլիւք պիր կէօթէ թաճիլլ օլունա , պուլուն սուհունտա պալըլըլար կիւլլէնտէ երկմէք պալըլարմալըլար տըր : նաթըլ քի կէօրիւտէ օլունուլլէր , իլլէնտէ պալըլարն պիր թարաֆըլըլար տիր . կէր թարաֆըլըլարն զիւրաթիթ սիւհաթ տըր , վէ էկէր հալէա շիւպէլ իտիւք . սանըլ , պիրիլլէրի ալըն վէ պիլլիւն սէնէ իլլէնտէ հէր նէվի ֆէնալըլարն իտիլլ օլունուլուն : Պէնտէ մէրգուլմուն իլլէրաթնա մուլաֆաթաթ պիրլէ , վէ պու միւնստէ պալըլըլարտան պիրլէն իլլէնտէ թուլարաթ , պիր սէնէնտէ գատար կէրէք վիճուտա վէ կէրէք ճանճա հիլլ պիր գորգուլմա պուլունմա . եաճալըլ թէլլէնտէ , օրատան հարէքէթ իթմիւ :

— Գալաթտան թարաֆըլըլար եալըլըլար տըր :

Պունտան պիր գալ կիւն մուգատտէմ Գաթա բունար քէօլիւ ճիւլարն . տա բարա Վասիլի նամանտա պիր Բուլմաթար իլլէրիլլէն իլլէնտէ սիւարի հիւճուլ իտէրէք լաճիլլէրի միւսաթիլլէնտէ . եօլ արգատալարն մուլլէնտէն իլլէնտէ եադաթ գուլթարապիլլէրի տիր : Պու պապտէ հիւքիլլէրի զօնալըլարն իլլէրէք օլունուլլէր մէրգուլմուն տուլլար : Մուսլիմանլըլարն իլլէրիլլէնտէ պէնտէնա կէօթէ , կէլլէնտէ 28 ինտէն օն օն իլլէնտէ գատար լաճիլլէրի , գարիլլէրի մէղքիւրտէ սէքիլլէրի իլլէնտէ իտէնտէն իլլէրիլլէր , վէ պէքիլլէնտէ սուլի մուլլէրի իթմիլլէրտէն սօնա , գարըլ չօնուլ վէ իլլէրի . եալարըլ տէօլմիլլէր , վէ պիր չօգ էլլէնտէ վէ թիլլէրի զապա իթմիլլէր տիր : Իլպու սուլի հարաքեաթ հիւքիլլէրի մաճէլլէրի պիլլէրիլլէր , լաճիլլէրի իլլէնտէն իլլէրիլլէր , վէ պէքիլլէրի իլլէնտէն սուլիլլէր , զօնալըլարն արգատալարը , Գալաթնա գատար վէ պիր զապիլլէրի հիւճուլ իլլէնտէն իլլէնտէ գուլթարմալըլար տըր : Վէլլաթըլ մուլլէրիլլէրի պէնտէնա կէօթէ , Տրամա գալաթնա իտարէճէ հալիլլէր պօլուգ իլլէր , Շէօլլէր վէլլէրի թաճիլլէրիտէն պալըլար հիլլ պիր չէլ տիլլէրիլլէրիլլէր , պուլուն իլլէնտէն հիլլ կէօնա թարիլլէր միւրաճաթ օլունուլլէրի իլլէնտէն : Հէր կիւն վուգուլպուլաթա օլման սուլի հարէքէթիլլէրի իլլէրա իտէնտէն ճէլա վիլլիլլէր , իլլէնտէն ճիւլլէրի տէ Միւսլիման տըր : լար Վէլլաթըլ իլլէրիլլէրիլլէր , Գաթա . նու էսաթիտէ սէրաճէթիլլէր իլլէնտէ օլուն . զալլէր օլուն միւսալաթ րուհունա մուլլէրիլլէր օլունա , էօլլէր պիր սուլլէրիլլէր . թիլլէրիլլէրի կիւնտէ տիր :

(Յար ալ Պոսթօր)

— Եվրօլման պալըլըլար չէհէր իլլէրիլլէրի տէ պուլունտէ բիւնստէպաթն նէլլէր իլլէրիլլէրի պիր լաթաթ իթմիլլէր նէլլալլէն , Բարիտէ 60 պիլլ , Լոնտաթա 400 պիլլ , Պէլլիլլէր 40 պիլլ , Վիլլէն . նաթա 35 պիլլ , Բոմաթա 20 պիլլ , Յիւրաթա 40 պիլլ տաթա բիւնստէ մէլլէրիլլէրիլլէր :

— Մէլլիլլէր մէլլաթնա իլլէնտէն իլլէնտէ իլլէրիլլէրիլլէրի տէնտէն իլլէնտէն : Միւսլիմանլըլարն իլլէնտէն իլլէնտէն : Միւսլիմանլըլարն իլլէնտէն իլլէնտէն :

մէլլէրի օլունուլլէր , վէ պու իլլէրիլլէրալ . նամէլլէրիլլէր էքսէր մաթաթիլլէրի գալաթըլ օլունուլլէր , պալըլարը միւղաթէրէ օլունուլլէր իլլէր , իլլէնտէ գըրաթաթ , վէ պալըլարը շիւպէլլէրի պըրադըլլէր տըր : Պու էսաթաթ Բուլմալլէրաթն . տան նիլլէրիլլէր էֆէնտի , էլլէնտէ պիր րուսուլա իլլէ քիւրիլլէր չըգարաթ , շու վէճէ իլլէ նուլլէր իլլէրիլլէր . Պիլլ մաթէն պուլլուն , չէօլլէրի օն պէլլ սէնտէն պէրու իտիլլէնտէ իսալաթ , մէմուլարըն իսիլլէրի թէպաթիլլ օլունուլլէր , զիւրաթէ մալլ վիլլէր . մէլլէր միւսիլլէր գալմագաթ , գալմագաթ միւլլէրաթըլ , մուհաթէպէնտէ տէֆիլլէրտար , վէ պուլուն կիլլիլլէր չէլլէր տիր , լաթիլլէր պու սէպէլլէր սէնտէ շու գատար պիլլ զուրուլլէր ֆալլա կիլլիլլէր . իլլէր մուլաթէնտէ պուլունտըլ : Պաթէհու լալլա բալա հալլէրիլլէրի , Պու սէօլլ մագաթըլ օլմագաթ , իլլէնտէ պիր վաթըլ Սուրիլլէր գըլթաթ եէտի էնալլէր իլլէն , շիմուի իլլէր տիր , Միւսլա մէրէքիլլէր գալաթ օլունուլլէր միւսիլլէրիլլէր օլունուլլէր իտի . շիմուի իլլէր գալմագաթ իլլէր իտարէ օլունուլլէր . պիլլիլլէր սէօլլէրիլլէր , եօրուլլէրալլէր տիլլէր , նիլլէրալլէր էֆէնտի , էֆէնտիլլէր մուլաթէլլէր իտէր իսիլլէր , տիլլիլլէր քէսիլլէր օլունուլլէր տէտիլլէրտէ , լալլա բալա հալլէրիլլէրի Պէն մէլլապու սըֆաթըլլա սէօլլէրէրուլլէր տէմիլլէր տիր :

Վան (Այդեստան) , 28 փետր 1877

... Խալաթըլ ,

Կը յուսամ թէ անմիտա ստացած էք փետրուար 7 , որպէս նաև յունիսար 12 և յունիսար 3 տարեթիւ նամակներու և ներփախուածներն ալ իւրեանց տէրերին հասած են ձեր շնորհքով :

Շնորհակալ եմ որ հաճած էիք 76 դեկտեմբեր 1 և 20 ի մեր նամակները հրատարակել և երկու փոստաթղթով Մանգուլ մէ յղած էիք (առաջին տեղում որ փոստան Մանգուլ մէրաւ մեզ 77 յունիսար 2 թիւէն սկսելով , նորա յաջորդ փոստաթղթով Մանգուլ մէ յղուածն էր . իսկ այս չարաթիւ զարմեալ ստացանք մի չարաթիւ կանամբով թիւերը որոց գօտին ստացուած իրցուած և միայն մեր անունին տեղը մընացած էր . այն ալ չէր մնար գուցէ , թէ փոստայի փուլին կէսը լրացուած և կէսն ալ զօրին վրայ փախուած չը լինէր : Չը գիտեմ թէ այն չարաթիլ փոստան Մանգուլ մէ չը լինու , ձեր գրասենեակէն յղուած չէր թէ փոստին մէջ անյայտացած էր) :

Ամենն ալ շնորհակալ են Վանի փոստին նկատմամբ ձեր գրածներէն , զի վերջին ծայր անկանոն է և մարդ այս տեղ լալլէր սպասելով կը ճայթի անհաւաքութեամբ : Երեք չարաթիլ էր որ փոստա եկած չէր : Պիլլէր , միւլլէր սուլլաթիլլէր ամեն չարաթիլ կը հասնէր այս տեղ , քանի որ Վ. Պիլլէր ամեն չարաթիլ փոստա կը մեկնէ , անցած օր երկու փոստան միայն եկաւ , այնպէս որ յունիսար 19 ին Վ. Պիլլէր փոստան ձգուած նամակները փետրուար 25 ին Վան հասած են : Իսկ փետրուար 2 ին Վ. Պիլլէր մեկնող փոստան որ սուլլաթիլլէրի համեմատ (սակէր կ'ուզեմ ամալաթիլլէր սուլլաթիլլէրի համեմատ) փետրուար 19 ին պէտք էր այս տեղ լինէր , զեւ ց'այսօր եկած չէ և հալիլ թէ 3-5 օր ալ յետոյ կը յուսացուի որ դայ : Վ. Պիլլէր մանրամասն տեղեկութիւնները գրել հարկ համարեցի , որպէս զի հետաքրքիր մարդեր իմանան և հոգանան թէ միայն փոստայի անհանդուրժեալ զարմեալ իմանալ կը կրէ Վան քալաթը որ իւր զիլլէրով շատ յարմարութիւն ունի որ վաճառականութիւնը իւր մէջ ծաղիկ և յառաջանայ , զի ոչ միայն փոստայի միջոցով կը լինէր , այլ և Պարսկաստանի և Թուրքիանի հետ առևտրական յարաբերութիւնները ունի , սակայն այդ տեղեկութիւնները շատ թուր վիճակի մէջ

են , զի Վանէն և ոչ մի կողմ փոստա հաստատուած կայ , և ոչ իսկ կանոնաւոր և ասպնով երթիւկեկութիւն կայ : Պէտք է զիմնալ որ նոյն իսկ Վ. Պիլլէր երթալիք նամակները այս տեղ հեռագրական տեղադրին կը յանձնուին , թղթատարի պալաթն ունեցող սուրհանդակներով չեն յըղուիր , այլ կառավարութիւնը այսօր այս ինչ միւս օր ալ այնինչ ուստիկանին կը յանձնէ որ երթալ կարին փոստային յանձնէ ուր Վանի ծրարը ընդհանրապէս երեք օր ալ սպասելէ յետոյ , կարինէն մեկնող փոստային սուրհանդակները երեք օրի մէջ կը տանին Տրապիզոն ուր կարծեմ մի քանի օր ալ Օսմ. թղթատար շոգենալին կը սպասէ որ Վ. Պիլլէր յղուի : Տրապիզոնէն մինչև կարին ուր կանոնաւոր թղթատարութիւն հաստատուած է , երեք օրէն կը հասնի փոստան . իսկ կարինէն մինչև Վան ուր գրեթէ նոյնապի տեղ է , հալիլ 40 օրէն , երբեմն ալ որպէս այժմ , հալիլ 20 օրէն կը հասնի , զի թղթատար ուստիկանը յատկապէս սուրհանդակի պալաթն ունեցող չէ և զինք պարտաւոր չը գդար մի քիչ հանգստութիւնը զոհել և ժամանակին տեղը հասնի : Թէ կանոնաւոր թղթատարութիւն հաստատուի , 40 օրի մէջ Վ. Պիլլէր մինչև Վան նամակ կը հասնի (3 օր Վ. Պիլլէր մինչև Տրապիզոնէն մինչև կարին , դեմք 3 օր ալ կարինէն մինչև Վան) : միւլլէրտապիմ հալիլ մի ամիս կը հասնի : Արդ . ուլլաթ ընթերցողը կընայ մակարեթիլ թէ այս կողմերը գաւառացի ժողովուրդը էր չը կընար յառաջադիմել . ամենէն անձը ըստեղծ միջոցներն իսկ , ամեն զիւրութիւններ կը պիլլին իւր համար : Որպէս կարելի է որ վաճառականութիւնը զարգանայ այս տեղ , երբ Վ. Պիլլէր գրուած մի նամակի պատասխանը հալիլ թէ երկու ամիս կարելի է ստանալ . իսկ թէ պատահի որ նամակն ալ կորչի , որ քիչ անսխալ չէ պատահի , հարկ կը լինի երկրորդ անգամ ալ գրել , որով մի նամակին պատասխանը հալիլ կարելի կը լինի է—5 ա . միսն ստանալ : Որպէս կընայ յառաջիկա մէլ այս տեղի չայ ժողովուրդը երբ ստիպուած է իւր ցաւերը դրել Վ. Պիլլէր Պատրիարքարանին և անմիջական գարման պէտք եղած ատեն ամիսներով սպասել պատասխանի : Որպէս կառավարութիւնը այս մասին այնչափ զգուշացուած չը զգար , որչափ ժողովուրդը , զի նա կարող է հեռագրով անմիջական ուղած տեղերը հաղորդել կարեն որ համարած բաները . սա . կայն հաղորդակցութիւնի զգուշացուածներով գանազան քաղաքների հետ յարաբերական կապերն թուլնալ , վաճառականութիւնի յետադիմութիւնը և հետևապէս ժողովուրդի նիւթական , բարոյական և մտաւորական թուլաւորութիւնը ուղղակի կառավարութիւնն ալ փաստ կը բերէ : Թէ նախորդ պալաթները պէտք եղածին չափ չեն զգացած այս յայտնի ճշմարտութիւնը , ուրախ եմ որ մեր նորընտիր կուսակալ Վսեմ . Հասան բալան , այս կէտն ալ նկատած է և մտադիր է այժմ կանոնաւոր թղթատարութիւն հաստատել : Վանի թղթատարութիւնը և Վանի թղթատարութիւնը և մտաւորական թուլաւորութիւնը ուղղակի կառավարութիւնն ալ փաստ կը բերէ : Թէ նախորդ պալաթները պէտք եղածին չափ չեն զգացած այս յայտնի ճշմարտութիւնը , ուրախ եմ որ մեր նորընտիր կուսակալ Վսեմ . Հասան բալան , այս կէտն ալ նկատած է և մտադիր է այժմ կանոնաւոր թղթատարութիւն հաստատել : Վանի թղթատարութիւնը և Վանի թղթատարութիւնը և մտաւորական թուլաւորութիւնը ուղղակի կառավարութիւնն ալ փաստ կը բերէ : Թէ նախորդ պալաթները պէտք եղածին չափ չեն զգացած այս յայտնի ճշմարտութիւնը , ուրախ եմ որ մեր նորընտիր կուսակալ Վսեմ . Հասան բալան , այս կէտն ալ նկատած է և մտադիր է այժմ կանոնաւոր թղթատարութիւն հաստատել : Վանի թղթատարութիւնը և Վանի թղթատարութիւնը և մտաւորական թուլաւորութիւնը ուղղակի կառավարութիւնն ալ փաստ կը բերէ : Թէ նախորդ պալաթները պէտք եղածին չափ չեն զգացած այս յայտնի ճշմարտութիւնը , ուրախ եմ որ մեր նորընտիր կուսակալ Վսեմ . Հասան բալան , այս կէտն ալ նկատած է և մտադիր է այժմ կանոնաւոր թղթատարութիւն հաստատել :

Նկատելով այս ամեն զգուշացուածները և սարազանները , անխառնութիւն տարած կը լինիլը արդարեւ , թէ չը խոստովանիմ որ Վանի մէջ երեքստ փոքր ի շատէ առաջիկան չարածիմն ալ մեծ պատիւ կը բերէ այս տեղի ժողովուրդին և կընայ յուսադրել ապագային համար , թէ հոսիւրութիւնով և անբաւ յարաստութիւնով ալ խոստուի :

Այս երկու չեմ համարի իմացունելու նաև թէ անցած օրերով Երեւան չուկային մէջ

